



Мельник Т. М.
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної економіки,
Київський національний
торговельно-економічний університет, Україна
melnik@knteu.kiev.ua

УДК 339.5:63



Головачова О. С.
кандидат економічних наук,
асистент кафедри міжнародної економіки,
Київський національний
торговельно-економічний університет, Україна
osgolovachova@gmail.com

Регуляторна зовнішньоекономічна політика у сфері АПК: вітчизняний і зарубіжний досвід

Анотація. У дослідженні розкрито сутність державної регуляторної зовнішньоторговельної політики у сфері АПК. Ідентифіковано та охарактеризовано ключові тренди розвитку міжнародної торгівлі агропродовольчою продукцією в контексті регуляторної політики. Здійснено порівняльний аналіз тарифних і нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі продукцією АПК і проаналізовано результативність упровадження заходів державної підтримки сільського господарства за методикою ОЕСР в ЄС, США, РФ та Україні. Обґрунтовано напрями вдосконалення регуляторної політики України у сфері зовнішньої торгівлі продукцією АПК.

Ключові слова: регуляторна політика; зовнішня торгівля; агропродовольча продукція; державна підтримка сільського господарства; тарифні методи регулювання; нетарифні методи регулювання.

Tetiana Melnyk

D.Sc. (Economics), Professor, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine
19 Kyoto Str., Kyiv, 02156, Ukraine

Olga Golovachova

PhD (Economics), Lecturer, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine
19 Kyoto Str., Kyiv, 02156, Ukraine

Foreign trade and regulatory policy in agriculture: national and international experience

Abstract

Introduction. Being in the regulatory field of WTO and implementing the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement with the EU, Ukraine defines foreign trade in agricultural products among the priorities of national economic development, which is fully justified due to the existing potential, and the possibility of its realization. In this context, the problem of adequate business and informational environment creating to ensure free access to foreign markets and stable trade flows of competitive products is actualized.

Purpose of the article: comprehensive analysis of measures regulating foreign trade in agriculture, evaluation of state support for agriculture effectiveness in some countries of the world and suggesting directions of Ukraine's regulatory policy improving in this area.

Results. Modern regulatory policy in the sphere of foreign trade in agri-food products is defined as a set of actions of the governments aimed to create preconditions for the effective implementation of business activities taking into account the factors that influence flexibility, legality, equality, transparency and balance between the interests of the state and society. It should effectively combine the task of the agrarian sector development at the national scale with the requirements of international institutions, major trends of international trade, the current state and prospects for changes in the world's food market expected conditions. Regulatory policy should include measures to ensure food security and protect the domestic market, promote export and improve its structure, as well as support domestic agricultural producers.

Comparative analysis of tariff and non-tariff measures of agricultural foreign trade regulation in the US, EU, Russia and Ukraine has shown significantly higher rates of duty for agricultural products compared to non-agricultural products. Significantly lower levels of tariff protection for agri-food products in Ukraine compared to many trade partners were identified. Extensive use of non-tariff measures by developed countries under conditions of their limited use by Ukraine is taking place. Bearing in mind the issue of limited funding opportunities of Ukraine, the aforementioned fact complicates implementation of policies aimed to improve competitiveness of the national economy within the framework of full membership in the WTO.

Analyzing the impact of the state support on agriculture by OECD methodology in the US, EU, Russia and Ukraine, it was concluded that Ukrainian agricultural support policy is characterized by the lack of stability and ineffective implementation of budget support programs.

Export stimulation and improvement of Ukrainian products' quality and competitiveness in foreign markets can be realized through measures of foreign trade regulatory policy targeted to facilitation of access to foreign markets and improvement of producer's support, which, inter alia, includes informational, financial, institutional support and the internal market protection measures.

Conclusion. The generalization of the world experience in the regulatory policy's formation and implementation followed by evaluation of its state support for agriculture, allowed developing strategic directions of Ukraine's regulatory foreign trade policy in agriculture improving, which are combined with the international treaties and national regulatory institutions and based on access to foreign markets improving, financial, institutional and informational support, protection of the agricultural domestic market, export stimulation and optimization of its sectoral and regional structure. Implementation of the proposed measures will improve regulatory policy in foreign trade and quality competitiveness of domestic agricultural products in the world markets.

Keywords: Regulatory Policy; Foreign Trade; Agri-Food Products; Products of Agriculture; Government Support for Agriculture; Tariff Regulation Methods; Non-Tariff Regulation Methods

JEL Classification: Q17, Q18

Мельник Т. М.

доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой международной экономики, Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина

Головачова О. С.

кандидат экономических наук, ассистент кафедры международной экономики, Киевский национальный торгово-экономический университет, Украина

Регуляторная внешнеторговая политика в сфере АПК: отечественный и зарубежный опыт

Аннотация. В исследовании раскрыта сущность государственной регуляторной внешнеторговой политики в сфере АПК. Идентифицированы и охарактеризованы ключевые тренды развития международной торговли агропродовольственной продукцией в контексте регуляторной политики. Осуществлен сравнительный анализ тарифных и нетарифных мер регулирования внешней торговли продукцией АПК и проанализированы результативность внедрения мер государственной поддержки сельского хозяйства по методике ОЭСР в ЕС, США, РФ и Украины. Обоснованы направления совершенствования регуляторной политики Украины в сфере внешней торговли продукцией АПК.

Ключевые слова: регуляторная политика; внешняя торговля; агропродовольственная продукция; государственная поддержка сельского хозяйства; тарифные методы регулирования; нетарифные методы регулирования.

Постановка проблемы. Складні й суперечливі глобальні економічні трансформації, що відбуваються під впливом, насамперед, динамізації науково-технологічного прогресу, якісно змінюють традиційну товарну структуру міжнародної торгівлі. Водночас, орієнтовані на зовнішні ринки агропромислові сектори національних економік створюють стратегічні передумови конкурентоспроможного розвитку країн із середнім потенціалом інноваційності. Україна, перебуваючи в регуляторному полі СОТ і реалізуючи проект створення зони вільної торгівлі з ЄС, визначає зовнішню торгівлю продукцією АПК серед пріоритетів національного економічного розвитку, що є цілком обґрунтованим як з огляду на наявний потенціал, так і на можливість його реалізації. Тільки протягом 2002–2013 рр. середньорічна частка валової доданої вартості сільського господарства у ВВП України становила 8,7%, а сальдо торговельного балансу продукцією АПК складало в середньому \$4,9 млрд. на рік.

У цьому контексті актуалізуються проблеми створення адекватного ділового і інформаційного середовища для вільного доступу до зовнішніх ринків і забезпечення стабільності торговельних потоків конкурентоспроможної продукції. Критичним у цьому плані є розв'язання низки проблем зовнішньої торгівлі продукцією українського АПК, а саме: спрощення експортної структури внаслідок зменшення частки готових харчових продуктів; зростання частки імпорту у внутрішньому споживанні некритичних продовольчих товарів через відсутність технологічного і структурного реформування; нерозвиненість інфраструктури заготівлі та збуту продукції; український сукупний рівень підтримки виробників через жорсткі зобов'язання в рамках угод СОТ та недостатній порівняно з багатьма країнами рівень тарифного захисту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена проблематика інтенсивно вивчається закордонними вченими, серед яких А. Олпер та В. Раймонді (Olper, Raimondi, 2007) [1], Р. Джонсон, Ч. Ганрахан та Р. Шеф (Johnson, Hanrahan, Schepf, 2010) [2]. Проблема розвитку міжнародних торговельно-економічних зв'язків у галузі АПК та їх регулюванню присвячені наукові праці багатьох вітчизняних учених, зокрема С. Кваші [3], І. Кобути [4], Т. Осташко [4; 5], П. Саблука [6], В. Точиліна [7] та ін. Однак, незважаючи на значну кількість опублікованих результатів досліджень, окремі аспекти цієї наукової проблематики залишаються недостатньо висвітленими. Пріоритетність потреб внутрішнього ринку актуалізує питання впливу окремих заходів регуляторної політики на обсяги зовнішньої торгівлі продукцією АПК, оцінки результативності державної підтримки національних виробників тощо.

Метою статті є комплексний аналіз заходів регулювання зовнішньої торгівлі продукцією АПК, оцінка результативності державної підтримки сільського господарства в країнах світу та обґрунтування напрямів удосконалення регуляторної політики України у цій сфері.

Основні результати дослідження. Врахування концепції багатофункціональності та неекономічних аспектів розвитку сільського господарства все сильніше впливає

на аграрні політики урядів різних країн, тому більшість країн переходять сьогодні від лібералізму у сфері АПК до посилення державного регулювання зовнішньої торгівлі сільськогосподарської продукції у рамках глобальних і регіональних торговельних угод [8, с. 10]. З огляду на це, регуляторна політика у сфері АПК вимагає складних рішень щодо організації аграрного ринку, заходів державної підтримки, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, реалізації продукції та розвитку сільських територій.

Амбівалентність поглядів щодо визначення сутності регуляторної політики у сфері зовнішньої торгівлі продукцією АПК зумовлює необхідність уточнення цієї дефініції в рамках системи взаємозв'язків наднаціонального та національного регулювання агропродовольчої сфери та зовнішньоторговельної політики держави і визначення дефініції «державна регуляторна зовнішньоторговельна політика у сфері АПК» як систему дій урядів, що спрямовані на формування передумов для ефективного здійснення господарської діяльності у сфері АПК на засадах факторної гнучкості, легальності, рівності, прозорості та збалансованості інтересів держави і суспільства із гармонізацією національних пріоритетів розвитку аграрної сфери з нормами та правилами міжнародних регуляторних інституцій, поточним станом і очікуваними змінами кон'юнктури світового агропродовольчого ринку, основними тенденціями міжнародної торгівлі, до яких, зокрема, належать: посилення протекціонізму розвинених країн за одночасної лібералізації доступу до аграрних ринків країн, що розвиваються, та країн з перехідною економікою; концентрація зусиль країн на імпортозаміщенні в аграрній сфері задля реалізації завдань продовольчої безпеки; посилення позицій транснаціональних корпорацій на глобальних ринках аграрної продукції (нині з-поміж 100 найбільших ТНК світу 9 працюють в аграрній сфері, натомість у 2007 р. їх було лише 3 [9, 10]); уповільнення темпів зростання зовнішньої торгівлі продукцією АПК та зменшення її частки в структурі світових торговельних потоків за умов зростання абсолютних обсягів поставок (середньорічний темп зростання обсягів експорту агропродовольчих продуктів за період з 1995 по 2013 рр. становив 1,04%, тоді як обсяги поставок промислових товарів зростали у середньому на 8% щороку) [11]; збільшення частки технічних культур в експорті країн, що розвиваються, внаслідок зростання попиту виробників енергоресурсів у розвинених країнах.

Міжнародні тенденції митного регулювання розвиваються в напрямі відмови від протекціонізму і створення сприятливих умов для зовнішньої торгівлі. Проте характерною ознакою застосування тарифних обмежень є асиметричність у рівні обкладання митом агропродовольчих і неагропродовольчих товарів. У більшості країн особливо застосування тарифних обмежень в АПК є зарегульований та складний порівняно з ринками інших товарних груп доступ на національні ринки.

Загальнопоширеним у світовій практиці є використання нетарифних інструментів державного регулювання

зовнішньої торгівлі продукцією АПК. За різними оцінками, нетарифні заходи охоплюють від 18 до 30% світової торгівлі, при цьому розвинені країни використовують нетарифні заходи відносно 17% імпорту (з них 44% – до продукції АПК), а країни, що розвиваються, – відносно 40% імпорту (з них 50% – до агропродовольчих товарів) [11]. Економічно розвинені держави впроваджують жорсткі стандарти якості продукції АПК та нові юридичні вимоги (норми ідентифікації товарів, забезпечення захисту прав інтелектуальної власності на спосіб чи місце виробництва), що ускладнюють доступ зарубіжних виробників на національні ринки.

Порівняння тарифних і нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі продукцією АПК у країнах світу представлено в табл. 1.

Як видно з таблиці, ставки ввізного мита в Україну на продукцію АПК є низкими порівняно із країнами – торговельними партнерами, що за умов обмежених можливостей фінансування, ускладнює реалізацію політики підвищення конкурентоспроможності. Найактивнішим заходом нетарифного регулювання в ЄС, США та РФ є санітарний та фітосанітарний контроль, рівень якого в зазначених країнах найвищий у світі. Так, у ЄС вимоги щодо безпеки продовольства та кормів, ветеринарного, фітосанітарного контролю, охорони здоров'я, захисту навколишнього середовища часто використовуються з протекціоністськими цілями. Найбільша кількість санітарних та фітосанітарних заходів ЄС застосовує переважно щодо імпорту живих тварин і продуктів тваринного та рослинного походження. Крім того, ЄС має можливість використовувати спеціальні захисні заходи (СПЗ) для 539 тарифних ліній, 40% з яких становить агропродовольча продукція. Так, протягом досліджуваного періоду було застосовано 13 СПЗ щодо товарів розділу I Гармонізованої системи (ГС) «Живі тварини та продукти тваринного походження», та розділу IV «Готові харчові продукти».

У практиці застосування нетарифних заходів США також домінує санітарний та фітосанітарний контроль (за

досліджуваній період було застосовано 146 заходів до продукції тваринництва та 155 – до продуктів рослинного походження). Серед заходів адміністративного характеру виділяються кількісні обмеження, введення заборон на імпорт, використання різних адміністративних процедур, досить активне застосування стандартів та інших технічних бар'єрів у торговельній політиці тощо. США активно використовує СПЗ, які має право застосовувати для 189 тарифних ліній, 20 з яких становлять сільськогосподарські товари. Так, за період 2002–2012 рр. вони були введені 71 раз до товарів розділу I та 72 рази – до товарів розділу IV ГС.

Система ж нетарифного регулювання в Україні є неефективною через невідповідність національних стандартів європейським і світовим. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, станом на початок 2014 р. з 297 стандартів системи Кодексу Аліментаріус гармонізовано та перебувають на стадії затвердження всього 30 стандартів, а до міжнародних норм приведені лише половину стандартів ISO та EN, що значно обмежує доступ українських товарів до ринків країн світу.

Зовнішньоторговельна політика багатьох держав щодо продукції АПК спрямована на надання державної підтримки цьому сектору. У деяких країнах державні фінансові вкладення в сільське господарство в 1,5–2 рази перевищують ринкову вартість його продукції [7, 62–70]. Проте загальна сума витрат на агропродовольчу політику в національному бюджеті не може слугувати кількісною характеристикою рівня підтримки сектора. У світовій практиці, зокрема в ОЕСР, використовуються показники, які дозволяють оцінювати рівень державного регулювання сільського господарства та результативність державної підтримки аграріїв.

Порівняльний аналіз підтримки сільгоспвиробників у США, країнах ЄС, Росії та Україні за методикою ОЕСР представлений у табл. 2.

Незважаючи на вищий, ніж у Росії, ЄС та США рівень сукупної підтримки сільського господарства (TSE, %) в середньому за 2002–2012 рр., частка сукупної підтримки у валовій доданій вартості сільського господарства в Україні є найнижчою, а політиці підтримки сільського господарства притаманна нестабільність і низька ефективність реалізації відповідних бюджетних програм.

Протягом 2002–2012 рр. підтримка ринкових цін на продукцію АПК (MPS) в середньому в Україні була від'ємною, тобто світові ціни на сільськогосподарську продукцію набагато перевищували ціни на внутрішньому ринку. Це є свідченням того, що при відсутності бюджетних виплат, стан сільськогосподарських виробників погіршувався б. Цінова підтримка продукції АПК в інших країнах за досліджуваний період мала позитивне значення. Так, у США на неї припадало 21,3%, у Росії – 66,4%, а в ЄС – 35,2% усієї підтримки сільськогосподарських виробників. Як відомо, цінова підтримка формується, у першу чергу, за рахунок експортних та імпортних мит, які вводять на конкретні види продукції, тому її вважають заходом, що найбільшою мірою спотворює ринкове ціноутворення. В Україні ж заходи Уряду щодо введення мит і квот на експорт насіння олійних культур у 2007 р. та зернових культур у 2009–2010 рр. [5,

Таблиця 1

Тарифні та нетарифні заходи регулювання зовнішньої торгівлі у країнах світу, 2002–2012 рр.

| Регуляторні заходи | I. Живі тварини; продукти тваринного походження | II. Продукти рослинного походження | III. Жири та олії тваринного або рослинного походження | IV. Готові харчові продукти |
|---|---|------------------------------------|--|-----------------------------|
| ЄС | | | | |
| Ставка мита, що застосовується, % | 13,18 | 3,20 | 3,59 | 6,05 |
| <i>Заходи нетарифного регулювання (к-сть)</i> | | | | |
| Спеціальні захисні заходи | 13 | | | 13 |
| Компенсаційні заходи | | | 4 | 1 |
| Антидемпінгові заходи | | | 4 | 3 |
| Технічні бар'єри в торгівлі | 10 | 13 | 10 | 20 |
| Санітарні та фітосанітарні заходи | 137 | 134 | 20 | 92 |
| Кількісні обмеження | 1 | 1 | 1 | 1 |
| Російська Федерація | | | | |
| Ставка мита, що застосовується, % | 15,91 | 5,33 | 9,97 | 26,29 |
| <i>Заходи нетарифного регулювання (к-сть)</i> | | | | |
| Санітарні та фітосанітарні заходи | 26 | 9 | 3 | 15 |
| Кількісні обмеження | 4 | 5 | | 4 |
| США | | | | |
| Ставка мита, що застосовується, % | 5,21 | 1,39 | 2,08 | 6,10 |
| <i>Заходи нетарифного регулювання (к-сть)</i> | | | | |
| Спеціальні захисні заходи | 71 | 1 | | 72 |
| Компенсаційні заходи | | | | 7 |
| Антидемпінгові заходи | 1 | | | 2 |
| Технічні бар'єри в торгівлі | 114 | 109 | 67 | 165 |
| Санітарні та фітосанітарні заходи | 146 | 155 | 11 | 39 |
| Кількісні обмеження | 7 | 2 | 2 | 3 |
| Україна | | | | |
| Ставка мита, що застосовується, % | 7,11 | 6,26 | 6,68 | 10,26 |
| <i>Заходи нетарифного регулювання (к-сть)</i> | | | | |
| Антидемпінгові заходи | 19 | | | |
| Технічні бар'єри в торгівлі | 74 | | | 1 |
| Санітарні та фітосанітарні заходи | 11 | 8 | | 1 |

Джерело: Складено авторами на основі даних [13, 14]

5–14] призвели до падіння доходів та конкурентоспроможності сільгоспвиробників.

На відміну від заходів підтримки, які безпосередньо спрямовані на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників, загальна підтримка послуг у сільському господарстві впливає на це опосередковано. Такі заходи фінансуються з бюджету, а кошти виділяються не виробникам, а науковим та освітнім установам, фітосанітарним і ветеринарним службам, організаціям із сільськогосподарського розвитку й консультативного обслуговування, організаціям із просування продукції фермерів до внутрішніх і зовнішніх споживачів, складському господарству тощо. Завдяки таким заходам виробники отримують доступ до нових сортів сільськогосподарських культур, порід тварин, технологій, консультативних послуг, ринків збуту, продукції з резервних фондів у несприятливі роки тощо. Частка загальних послуг у сукупній підтримці сільського господарства (GSSE, %) географічно дуже нерівномірна. Вона надто висока у США та Україні (61,5% і 52,1%) і значно нижча в ЄС і Росії (11,2% та 17,4%). Істотно розрізняються не тільки суми витрат на загальні заходи підтримки, але і їх структура. У США в середньому за досліджуваний період 84,5% усіх коштів витрачалося на маркетинг і просування продукції, включаючи витрати на продовольчі талони для незаможних родин. У ЄС на цей захід припало близько 25,7% усіх витрат на підтримку послуг, у Росії –

12,5%, а в Україні – лише 1,4%. Нерозвиненість маркетингових мереж, які могли б забезпечити ефективне просування продукції між усіма учасниками ринку, за справедливим ціновим співвідношенням, негативно впливає на формування та функціонування аграрного ринку України.

Результати здійсненого дослідження регуляторної політики у сфері зовнішньої торгівлі продукцією АПК дозволили систематизувати основні напрями її вдосконалення та обґрунтувати відповідні заходи, до яких, зокрема, віднесено:

- заходи інформаційної підтримки, тобто консультативна підтримка фермерів; активізація наукових досліджень у напрямі ресурсощадних та екологічно безпечних технологій; підтримка створення об'єднань експортерів; проведення міжнародних виставок для поширення досвіду впровадження новітніх технологій вирощування, підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності продукції;
- заходи фінансової підтримки, спрямовані на прискорення гармонізації українських стандартів зі світовими та європейськими; розробка механізму фінансової підтримки через здешевлення кредитування тощо;
- заходи інституціональної підтримки, зокрема активізація кооперативного руху на селі; використання інструментів біржової торгівлі; вдосконалення інституціонального середовища у сфері технічного регулювання тощо;

Таблиця 2

Рівні та структура підтримки виробників продукції АПК, послуг у сільському господарстві та споживачів в окремих країнах у середньому за 2002–2012 рр., %

| Показник | Україна | | Росія | | ЄС | | США | |
|--|-----------|-------|-----------|-------|-----------|-------|-----------|-------|
| | млн. грн. | % | млн. руб. | % | млн. євро | % | млн. дол. | % |
| Підтримка сільськогосподарських виробників | | | | | | | | |
| Вартість виробленої продукції | 151499,7 | | 1778437,7 | | 303936,4 | | 786713,8 | |
| Підтримка сільгоспвиробників (PSE), всього | 5120,6 | 100,0 | 316193,9 | 100,0 | 92224,6 | 100,0 | 34335,2 | 100,0 |
| У тому числі: | | | | | | | | |
| підтримка ринкових цін (MPS) | -4384,2 | -85,6 | 209906,7 | 66,3 | 32437,1 | 35,2 | 7314,7 | 21,3 |
| виплати, прив'язані до виробництва продукції | 1745,2 | 34,1 | 8038,7 | 2,5 | 2317,9 | 2,5 | 2014,0 | 5,9 |
| виплати на придбання ресурсів | 5559,1 | 108,6 | 91208,2 | 28,8 | 10476,2 | 11,4 | 9185,4 | 26,8 |
| виплати на гектар посівної площі, дохід або поголів'я | 2200,6 | 43,0 | 2170,9 | 0,7 | 45423,9 | 49,3 | 13366,3 | 38,9 |
| виплати на основі несировинного критерію | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 1672,4 | 1,8 | 2454,8 | 7,1 |
| різні платежі | 0,0 | 0,0 | 4919,4 | 1,6 | 103,1 | 0,1 | 0,0 | 0,0 |
| Рівень підтримки виробника (PSE, %) | 3,9 | | 16,3 | | 26,1 | | 11,7 | |
| Підтримка послуг у сільському господарстві | | | | | | | | |
| Підтримка послуг у сільському господарстві (GSSE) | 3374,9 | 100,0 | 81390,3 | 100,0 | 11277,3 | 100,0 | 47918,0 | 100,0 |
| У тому числі: | | | | | | | | |
| наука і розвиток | 346,6 | 10,3 | 5272,8 | 6,5 | 2000,9 | 17,7 | 2177,9 | 4,5 |
| освіта | 1101,5 | 32,6 | 12972,0 | 15,9 | 1359,1 | 12,1 | 0,7 | 0,0 |
| інспекція та ветеринарія | 827,2 | 24,5 | 15996,6 | 19,7 | 567,2 | 5,0 | 915,6 | 1,9 |
| інфраструктура | 833,0 | 24,7 | 16257,6 | 20,0 | 4005,1 | 35,5 | 2150,3 | 4,5 |
| маркетинг та просування продукції | 46,5 | 1,4 | 10169,5 | 12,5 | 2895,4 | 25,7 | 40507,0 | 84,5 |
| дсржавні закупівлі | 121,6 | 3,6 | 877,6 | 1,1 | 392,3 | 3,5 | 72,5 | 0,2 |
| різне | 98,3 | 2,9 | 19844,1 | 24,4 | 57,4 | 0,5 | 2094,0 | 4,4 |
| Сукупна підтримка сільського господарства (TSE) | 8495,5 | | 397584,2 | | 105829,3 | | 112014,0 | |
| Рівень сукупної підтримки сільського господарства (TSE, %) | | 1,3 | | 1,2 | | 0,9 | | 0,8 |
| Частка сукупної підтримки (TSE) у ВДВ сільського господарства | | 14,0 | | 25,7 | | 53,5 | | 70,9 |
| Частка підтримки послуг у сукупній підтримці сільського господарства (GSSE, %) | | 37,8 | | 20,7 | | 10,7 | | 41,4 |
| Підтримка споживачів продукції АПК | | | | | | | | |
| Вартість спожитої продукції | 100848,2 | | 2196923,6 | | 297845,3 | | 249152,7 | |
| Показник підтримки споживачів (CSE) | -1204,9 | | -343716,2 | | -30208,1 | | 21298,2 | |
| Рівень підтримки споживачів (CSE, %) | | -1,2 | | -15,3 | | -11,0 | | 9,2 |

Джерело: складено і розраховано авторами за даними [14]

- заходи, спрямовані на захист внутрішнього ринку, – проведення переговорів у двосторонньому форматі з країнами-членами СОТ щодо модифікації тарифних ставок ввізного мита, створення відповідного інституційного середовища для повноцінного використання надзвичайних захисних заходів тощо.

Висновки. Результати дослідження показали, що світова регуляторна практика у сфері зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією характеризується низкою закономірностей: істотно вищими ставками мита на цю продукцію порівняно з продукцією інших видів діяльності; значно нижчим рівнем загального тарифного захисту агропродовольчої продукції в Україні порівняно із багатьма країнами – торговельними партнерами; широким використанням розвиненими країнами нетарифних заходів за умов лімітованого їх застосування Україною. Порівняльне оцінювання державної підтримки сільського господарства за методикою ОЕСР у США, країнах ЄС, Росії та Україні дозволило дійти висновку, що ознаками державної підтримки сільського господарства в Україні є нестабільність та неефективність реалізації таких бюджетних програм.

Виходячи з узагальнення світового досвіду формування і реалізації регуляторної політики, оцінювання результативності державної підтримки сільського господарства, розроблено стратегічні напрями вдосконалення регуляторної зовнішньоторговельної політики України у сфері АПК, що полягають у поєднанні вимог міжнародних угод і національних регуляторних інституцій та ґрунтуються на поліпшенні доступу на зовнішні ринки, фінансовій, інституційній та інформаційній підтримці, захисті внутрішнього ринку продукції АПК, стимулюванні експорту й оптимізації його секторально-регіональної структури. Реалізація запропонованих заходів сприятиме вдосконаленню регуляторної політики у сфері зовнішньої торгівлі та підвищенню якісної конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК на світових ринках.

Література

1. Olper A. Pattern and Determinants of International Trade Costs in the Food Industry / A. Olper, V. Raimondi // *Journal of Agricultural Economics*. – 2009. – № 2. – pp. 273–297.
2. Johnson R. Comparing U.S. and EU Program Support for Farm Commodities and Conservation / R. Johnson, C. Hanrahan, R. Schepf // *CRS Report for Congress*. Washington D. C. – 2010. – 21 p.
3. Імпорт агропродовольчої продукції та можливості його заміщення національним виробництвом / С. М. Кваша, В. І. Власов, Н. В. Кривенко, Б. В. Духницький // *Економіка АПК*. – 2014. – № 5. – С. 11–21.
4. Оцінка ризиків і втрат у торгівлі України від запровадження ЄП / Митним союзом нетарифних бар'єрів / Т. О. Осташко, В. Е. Лір, І. В. Кобута, В. К. Олєфір, О. С. Биконя // *Економіка і прогнозування*. – 2014. – № 2. – С. 21–35
5. Осташко Т. О. Надзвичайні заходи СОТ для захисту ринків агропродовольчих товарів / Т. О. Осташко, Л. Ю. Волощенко-Холда; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. – К., 2011. – С. 102.
6. Результати і проблеми реформування сільського господарства України / Ю. О. Лупенко, П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // *Економіка АПК*. – 2014. – № 7. – С. 26–38.

7. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція / за ред. проф. В. О. Точиліна; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. – К., 2012. – 552 с.
8. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація: наук. доп. / О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуторов та ін.; за ред. В.М. Гейця, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. – К., 2012. – 56 с.
9. World investment report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade for Development // United Nations Conference on Trade and Development. – 2013. – 236 p.
10. World Investment Report 2008: Transnational Corporations, and the Infrastructure Challenge // United Nations Conference on Trade and Development. – 2008. – P. 3.
11. UNCTAD [Electronic resource]. – Accessed at: <http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx>.
12. I-TIP Goods: Integrated analysis and retrieval of notified non-tariff measures [Electronic resource]. – Accessed at: <http://i-tip.wto.org/goods/default.aspx?language=en>.
13. Market Access Map [Electronic resource]. – Accessed at: <http://www.macmap.org/CountryAnalysis/AverageTariff.aspx>.
14. Producer and Consumer Support Estimates (OECD Database 1986–2012) / Organisation for economic cooperation and development [Electronic resource]. – Accessed at: http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MON2012TSE_EE

Стаття надійшла до редакції 27.03.2015

References

1. Olper, A., & Raimondi, V. (2007). Patterns and Determinants of International Trade Costs in the Food Industry. *Journal of Agricultural Economics*, 2, 273-297.
2. Johnson, R., Hanrahan, C., & Schepf, R. (2010). *Comparing U.S. and EU Program Support for Farm Commodities and Conservation*. April 20. CRS Report for Congress.
3. Kvasha, S. M., Vlasov, V. I., Kryvenko, N. V., & Dukhnytskiy, B. V. (2014). Imports of agri-food products and its possible replacement of national production. *Ekonomika APK (The Economy of AIC)*, 5, 11-21 (in Ukr.)
4. Ostashko, T. O., Lier, V. E., Kobuta, I. V., Olefir, V. K., & Bykonja, O. S. (2014). Assessment of risk and losses in Ukraine's trade from non-tariff barriers introduced by EES / Customs Union. *Ekonomika i prohnozuvannia (Economics and Forecasting)*, 2, 21-35 (in Ukr.).
5. Ostashko, T. O. (2012). *Emergency measures of WTO to protect agro-food markets*. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting (in Ukr.).
6. Lupenko, O. Yu., Sabluk, P. T., Mesel-Veseliak, V. Ya, & Fedorov, M. M. (2014). Results and problems of agricultural reforms in Ukraine. *Ekonomika APK (The Economy of AIC)*, 7, 26-38 (in Ukr.).
7. Tochilin, V. O. (2012). *Real economy markets of Ukraine in WTO's institutional environment: conditions and integration*. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting (in Ukr.).
8. Borodina, O. M., Heiets, V. M., & Hutorov, A. O. (2012). In Heiets, V. M., Borodina, O. M., Prokopa, I. V. (Ed.) *Ukrainian model of agricultural development and its socio-economic reorientation: Scientific report*. Kyiv: Institute of Economics and Forecasting (in Ukr.).
9. United Nations Conference on Trade and Development (2013). *World investment report 2013: Global Value Chains: Investment and Trade for Development*.
10. United Nations Conference on Trade and Development (2008). *Transnational Corporations, and the Infrastructure Challenge*.
11. UNCTAD. Retrieved from <http://unctad.org/en/Pages/Statistics.aspx>
12. I-TIP Goods: Integrated analysis and retrieval of notified non-tariff measures Retrieved from <http://i-tip.wto.org/goods/default.aspx?language=en> (in Eng.)
13. Market Access Map. Retrieved from <http://www.macmap.org/CountryAnalysis/AverageTariff.aspx>
14. Organisation for economic cooperation and development (2012). *Producer and Consumer Support Estimates (OECD Database 1986–2012)*. Retrieved from http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MON2012TSE_EE

Received 27.03.2015

Шановні колеги!
Публікація статей у науковому журналі
«Економічний часопис-XXI» – це вихід у міжнародний
науковий простір і перспектива
Вашого кар'єрного росту!
<http://soskin.info/ea/>